

***L'integrista reticent* - Mohsin Hamid**

Quan vaig veure a la televisió com les Torres Bessones s'esfondraven, vaig pensar que els Estats Units tal com els coneixíem s'havien acabat: el meu error va ser suposar que es produiria una esquerra històrica que tindria una traducció en els continguts de la cultura que vindria, clarament diferenciats. Després va resultar que la cultura no va canviar pas gaire, però des de llavors no han deixat d'aparèixer aproximacions puntuals que intenten oferir alguna explicació sobre el que va succeir aquell dia de setembre a Manhattan. Cinc anys després, el 2006, John Updike va publicar la novel·la *Terrorista*, que mirava d'entendre les motivacions d'un noi nord-americà, fill d'una dona d'origen irlandès i d'un estudiant egipci, que davant la manca d'horitzons personals —és un resum- decidia provocar una matança indiscriminada. L'any següent va aparèixer *The Reluctant Fundamentalist*, que Edicions del Periscopi acaba de publicar en català. L'autor, Mohsin Hamid, havia nascut l'any 1971 a la ciutat de Lahore, Pakistan, i havia estudiat a les universitats de Princeton i Harvard. La seva visió de l'integrisme podia resultar, doncs, més ajustada —menys imaginativa o especulativa- que la d'Updike, el gran narrador de la classe mitjana nord-americana.

Mohsin Hamid va viure als Estats Units dels tres als nou anys, quan el seu pare era professor convidat a la Universitat de Stanford. En canvi el protagonista innominat de *L'integrista reticent* creix amb la seva família al Pakistan i no es trasllada als Estats Units fins que comença la carrera. És fàcil, en aquest sentit, adonar-se de la diferència entre autor i narrador. I, amb tot, al marge dels valors literaris, que hi són, el llibre està escrit a partir del punt de vista de l'altre, és a dir, dels pakistanesos que van veure com el seu veí, l'Afganistan, era envaït.

Un llarg monòleg

L'integrista reticent està format pel llarg monòleg d'un jove natiu que entaula conversa amb un home nord-americà que sopa en una terrassa davant el basar de Lahore. Aquesta forma narrativa no només ofereix un sol punt de vista al llarg de tot el llibre, sinó que ens impedeix esbrinar fins a quin punt el narrador és fiable. Del seu interlocutor encara en sabem menys, ja que no accedim en cap moment a les seves paraules sinó tan sols a les respostes que provoca en l'única veu narrativa. És possible que el paquistanès sigui un home de pau sincer, però també podria ser un islamista perillós, igual com el nord-

americà pot ser tant un turista com un agent secret. Aquesta ambigüitat no s'esvaeix al final de la novel·la.

El narrador, un dels més xerraires de la literatura recent, va comentant el que succeeix al basar de Lahore – i que no sempre el nord-americà o el lector entenen fins que ell ho aclareix-, i alhora recorda amb un cert detall que va ser un estudiant d'economia que, en acabar la carrera, va ser reclutat per una empresa d'anàlisi de Nova York que li pagava un sou elevat. Tenaç i ambiciós, i alhora dotat d'un encant exòtic, comença una relació sentimental amb una jove nord-americana bella, rica i intel·ligent. Fins a l'Onze de Setembre, la vida li somriu.

Quan cauen les Torres Bessones, el narrador se sent dissociat, ja que en el seu fur intern s'alegra que algú hagi fet agenollar la gran potència: “Jo era el producte d'una universitat nord-americana; estava guanyant un lucratiu sou nord-americà; estava obsessionat per una dona nord-americana. Per tant, com és que una part de mi desitjava que algú fes mal als Estats Units? No ho sabia, llavors; l'únic que sabia era que els meus sentiments serien inacceptables per als meus companys, i em vaig posar a amagar-los tan bé com vaig poder.” En paral·lel als dubtes que l'assalten a la feina, la relació amb la noia es complica, a Nova York el to de la seva pell resulta sospitos (tot i que ni tan sols és àrab), s'inicien els preparatius per a la guerra d'Afganistan, i ell decideix deixar-se barba malgrat que els novaiorquesos encara el miren pitjor. Tot conflueix després d'una conversa amb un editor, que li explica qui eren els geníssers, els cristians capturats per l'islam que lluitaven contra la seva pròpia gent i ho feien amb la ferotgia de qui ja no pot tornar enrere. El narrador, en fi, sent que ha traït els seus. Deixa a mitges un encàrrec compromès, abandona l'empresa i torna al Pakistan, on esdevé un professor universitari molt crític amb la política exterior dels Estats Units.

Situat a la meitat del llibre, l'atemptat contra les Torres Bessones funciona com una frontissa que divideix la vida del narrador en dues parts. Sigui per complaure l'interlocutor, sigui per convicció, el narrador s'està d'oferir judicis terminants, si bé no amaga l'animadversió que li produeix la metròpoli: “En les històries que ens expliquem no som els radicals indigents i embogits que vostès veuen als seus canals de televisió, sinó més aviat sants i poetes i –sí- reis conqueridors.”

La forma teatral de la novel·la no resulta del tot versemblant, ja que el monòleg, perfectament travat, es prolonga al llarg de cent cinquanta pàgines. Sigui com sigui, és aquesta forma la que torna incerta les intencions del narrador. Més enllà de les comparacions entre la vida a Lahore i a Nova York, la novel·la és digna de ser llegida,

tant per la relació sentimental del protagonista com per l'amistat que l'uneix a un dels caps de l'empresa. Totes dues relacions s'interrompen de manera abrupta, abans que el lector en tingui la clau, com si l'autor ens volgués deixar clar que no són rellevants. Potser ni tan sols és important el protagonista, ni el fet que sigui sincer o que amagui els seus propòsits, igual com no és important saber què fa a Lahore el nord-americà que sopa a la terrassa del restaurant. Entenc que l'ambigüitat de la novel·la, tan molesta en altres casos, significa que les figures de ficció són tan sols eines que utilitza l'autor per oferir la seva proposta.

Kurtz a Lahore

Si a *Terrorista*, Updike intentava que entenguéssim que el protagonista es veu abocat a l'autodestrucció, a *L'integrista reticent* no cal entendre res, ja que el conflicte és més aviat sentimental, de pura identitat. El noi paquistanès rebutja un futur esplèndid, pren una decisió que el perjudica com a individu, però no pot evitar-ho. Potser per això pot dir al seu interlocutor, recordant *El cor de les tenebres*: “M'he sentit com un Kurtz que espera el seu Marlow”.

Fa dos anys, abans que el llibre que estem comentant aparegués en castellà, Edicions del Periscopi va publicar, també en traducció de Carles Miró, l'última novel·la de Mohsin Hamid, *Com fer-se fastigosament ric a l'Àsia Oriental*. Publicada sis anys després que *L'integrista reticent*, mostra una mirada cínica, lúdica i crítica: “No es pot arribar a ser fastigosament ric sense una certa falta d'escrúpols, sigui a l'Àsia emergent o en qualsevol altre lloc”. En tots dos casos, el context econòmic pren protagonisme als personatges de carn i ossos, que és com dir que l'autor hi practica una forma elegant de divulgació.

De les tres novel·les que ha publicat Mohsin Hamid, *L'integrista reticent* és la que ha obtingut millors crítiques, potser perquè va aparèixer en el moment en què els nord-americans necessitaven una mirada externa. *The Guardian* la va seleccionar com una de les millors novel·les de la dècada, i *The Daily Telegraph* la va descriure com “un microcosmos de la desconfiança ulcerosa entre l'est i l'oest.”